

quærentibus Discipulis explicaret, non ait : Ager est Africa ; sed ait : « Ager est hic mundus. » Per totum ergo mundum seges ista seminata est, per totum superseminata zizania, per totum crescit utrumque usque ad messem. Numquid aut Donatus fuit major messor, aut eo tempore, quo se isti a terrarum orbe separarunt, tempus messis advenerat? Cum idem Dominus ne alicui liceret interpretari quod vellet, apertissime dixerit : « Messis » autem est finis sæculi, messores autem Angeli sunt¹. » Tales enim messores errare non possunt, ut vel frumenta pro zizaniis colligant, vel pro frumentis zizania redigant. Isti autem cum quasi zizania fugiunt, se ipsos esse zizania demonstrarunt, in manifestissimo sacrilegio contra sententiam Domini prædicantes : ut cum ille dicat : Sinite utraque crescere usque ad messem ; isti per tam magnum agrum, id est, totum mundum, zizania crescere, frumenta vero diminuta, et in sola Africa remansisse contendunt, Christo regi et principi nostro sacrilegam facientes injuriam. Scriptum est enim : « In lata gente » gloria regis, in diminutione autem populi contritio » principis². » Sed jam tempus est, quantum existimo, ipsa testimonia Scripturarum, quæ male interpretando decipiunt imperitos, diligenter attendere, et quantum Dominus donat, secundum intellectum catholicæ veritatis aperire.

¹ Matth. XIII, 39. — ² Prov. XIV, 28.

LIBER II.

Expenduntur Scripturæ testimonia, quorum perversa interpretatione Donatistæ decipere imperitos moliebantur.

I. QUÆ tandem vis nisi cæcitas et vanitas animi cogit hominem clausis, ut dicitur, oculis tanquam in alterum jacere, quod in eum qui jecit, continuo redeat, eumque ictu reciproco affligat, intacto illo quem vulnerare voluerat ; sicut isti Donatistæ de omnibus fere Scripturarum testimoniis faciunt? Quæ cum se adversum nos proferre arbitrantur, velut admonere nos videntur quales eos ipsa Scriptura convincat esse. Quid enim facit aliud, quando vel pro se, vel contra nos Parmenianus putat esse quod Scriptum est : « Væ his qui dicunt quod nequam est bonum, et quod bonum est nequam ; qui ponunt lucem » tenebras et tenebras lucem ; qui ponunt id quod amarum est dulce, et dulce quod amarum¹? » O stultissimam cæcitatem : quid enim tam bonum et tam jucundum, quam habitare fratres in unum²? quod illi nequam dicunt et amarum ponunt, qui se ab omnibus fratribus separarunt, dum vanas suspiciones suas, ne dicam factiosas calumnias, vel non excitare, vel excitas tollere noluerunt : quid si veram paleam odissent, et ipsi palea non essent, non propter eam se a Dominico tritico per totum agrum, id est, mundum, seminato et crescente se jungerent.

II. Exclament itaque, quod possunt : « Væ his qui » dicunt quod nequam est bonum, et quod bonum est nequam. » Respondemus breviter, hoc verum est ; et addi-

¹ Isai. V, 20. — ² Psal. CXXXII, 1.

mus aliud; Væ his qui perdiderunt sustentiam, dum ponunt lucem tenebras, et tenebras lucem⁴. Quid enim lucidius promissis Dei, qui temporibus nostris exhibuit, quod ante annorum millia prænuntiavit, in semine Abrahæ quod est Christus, benedictionem omnes gentes habituras²? Et quid tenebrosius præsumptionibus hominum, qui propter temere objecta, et nunquam probata crimina traditorum, (quæ si vera essent, nunquam Deo præjudicarent, quominus quæ promisit impleret), periisse dicunt Christianum nomen de tot gentibus in orbe terrarum, et in sola Africa remansisse? Et hanc præsumptionem suam lucem dicunt, promissa vero Dei jam ipso effectu rerum illuminata mendaciorum tenebris operire contendunt. Insuper adversum nos facta sua clamant, dicentes: « Væ his » qui ponunt lucem tenebras; et tenebras lucem³. » Ita ne lux erat Optatus, cum totum orbem tenebras appellabat? An eum potius esse tenebras tota Africa sentiebat, et isti eum lucem vocabant, qui ponunt lucem tenebras et tenebras lucem? « Sed displicebat, inquit, Optatus in communione nostra omnibus bonis. » Non ergo eum lucem vocabatis, et tamen ei communicabatis. Eligite itaque quod velitis, aut non obesse in una communione tenebras luci, sed sufficere luci ut tenebras improbet, et eas pro unitate, si expellere non potest, toleret; atque ita non fuisse causam cur ab innocentibus fratribus, quos malos certe non potuistis ostendere, si vobis cognitos etiam fuisse dicatis tenebroso schismatis sacrilegio disjungeremini: aut si non sufficit luci ut improbet quas expellere non potest tenebras, id est, si non sufficit bonis ut improbet malos, quos excludere vel emendare non possunt; facilius unus Optatus partem Donati in una Africa notissimus et apertissimus maculavit, quam quilibet Afer traditor tot gentes

¹ Eccli. II, 16. — ² Gen. XXII, 18. — ³ Isaï. V, 20.

per orbem terrarum, et si non dicam falsis criminibus accusatus, tamen quod impudentissime negatur, ignotus.

III. Accipientes itaque perverso corde Scripturas, non eas faciunt obesse nobis, sed sibi: quando ad hoc putant esse scriptum: « Væ his qui dicunt quod nequam est bonum, et quod bonum est nequam; » quo paleam frumenta inter se non tolerant ad usque ventilationis: ut cum male intelligant: « Væ his qui dicunt quod nequam » est bonum, et quod bonum est nequam; » compleatur in eis, « Væ his qui perdiderunt sustentiam. » Si autem intelligant in eos hoc esse dictum, qui opinantes quod malum est bonum esse, mala committunt, vel in eos qui talibus laudando atque approbando consentiunt; quæ duo genera in uno loco Scriptura commemorat, dicens: « Quoniam laudatur peccator in desideris animæ suæ, et » qui iniqua gerit benedicitur¹: » recte intelligent, nec turbabuntur cum apud ipsos inveniuntur mali nisi quod eos pro parte Donati tolerant, quos pro Christi unitate tolerare debuerunt, et per hanc obstinationem animositatis suæ coguntur miseri in schismate suo ferre quos norunt, in orbe terrarum accusare quos nesciunt. Quisquis ergo vel quod potest, arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest, salvo pacis vinculo excludit, vel quod salvo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, et ab isto maledicto quod Scriptura dicit: « Væ his qui dicunt quod nequam » est bonum, et quod bonum est nequam; qui ponunt » lucem tenebras, et tenebras lucem; qui ponunt quod » amarum est, dulce, et quod dulce est, amarum²; » omnino liber, prorsus securus, penitus alienus.

IV. Objiciunt iterum simile aliquid solita cæcitate: « De vobis, inquit, dicit Scriptura: Qui iudicat jus-

¹ Psal. IX, 3. — ² Isaï. V, 20.

» tum injustum, injustum vero justum, execrabilis est » apud Deum¹: » Cur non ista execratio potius in illos cadit, qui universum orbem terrarum Christianum damnare ausi sunt inauditum, in quo tam ingenti hominum numero sine ulla dubitatione fuerunt et sunt ab eorum criminibus innocentes? Hoc ergo modo quod justum est injustum judicarunt, cum Optatum² Gildonianum, decennatem totius Africae gemitum, tanquam sacerdotem atque collegam honorantes in communionem tenuerunt. Aut si eum corde improbabant, sed pro pace tolerabant; discant nullius pacifici patientiam malo non consentientem, ab ullis malis posse maculari; atque ita sentiant in qua perditione jaceant, qui propter falsa sive vera (non enim hoc quaeritur nunc) crimina Afrorum, unitatem spiritus in vinculo pacis non servant cum orbe terrarum. Qui si dicerent: Nescimus an sint per tot gentes terrarum transmarinarum boni Christiani; impudentissime dicerent: Deus enim perhibet testimonium frumentis suis, quae per totum agrum seminata, quamvis cum zizaniis a diabolo superseminatis, tamen usque ad messem crescere praenuntiavit. Unde et si homines ipsos minus novimus, esse tamen eos ideo novimus, quia mentiri Deum non potuisse, fide certissima retinemus. Cum ergo sacrilega impudentia dicerent: Nescimus utrum sint in caetero orbe terrarum boni Christiani: videant qua insania dicere audeant, (quotidie enim non dubitant dicere), Scimus non ibi esse Christianos. Aliud est utique, Nescimus an sint; aliud, Scimus quod non sint: utrumque et infidele et impium est. Sed si detestandus est qui dicit, Nescio an vera

¹ Prov. xvii, 15. — ² Optatus Thamugadensis in Carthaginensi provincia Donatistarum episcopus, dictus est Gildonianus, et Gildonis satelles, quod Gildoni adhereret Africae Comiti, qui mortuo Theodosio seniore imperium illie per tyrannidem occupans, multis annis Africam vexavit.

dixerit Deus: quis est ille qui dicit, Scio quod non vera dixerit Deus?

V. Certe arbitror quod neminem istorum offendere debeo, si Donato Deum praeposuero. Quantumlibet enim ament Donatum, plus timent Deum. Postremo quantumlibet ipsi ament Donatum, nos novimus quia solus Deus verax est, omnis autem homo mendax¹. « Christus ergo qui » super omnia Deus est benedictus in saecula², » et qui verissime de se ipso dixit: « Ego sum via, veritas et vita³: » cum servi ejus ab eo quaerent, utrum vellet eos ire et colligere zizania: « Sinite, inquit, utraque crescere usque ad messem⁴: Donatus autem dicit zizania quidem crevisse, frumenta vero esse diminuta: eligant isti cui credant. Christus, id est, Veritas, dicit: « Ager est hic mundus: » Donatus autem dicit agrum Dei in sola Africa remansisse: eligant cui credant. Christus, id est, Veritas, dicit: « In tempore messis dicam messoribus: Colligite primum » zizania: » et exponit dicens: « Messis est finis saeculi: » Donatus autem dicit per praecisionem partis suae ante messem a frumentis zizania separari: eligant cui credant. Christus, id est, Veritas, dicit: « Messores sunt Angeli. » Donatus autem dicit se atque collegas suos hoc fecisse ante messem, quod ille dixit Angelos in messe facturos: eligant cui credant. Certe Christianos se dicunt, Christum eis Donatumque proponimus: si verba dant Christo, cor autem Donato, qui sint considerent. Ego parco, non invehor, non exaggero: dolorem meum melius premo, quam promo. Si autem dicunt se Christo dare cor suum, Christo ergo credant dicenti, quod per totum mundum et filii regni crescant, et filii maligni: non Donato dicenti, quod per totum mundum filii maligni tantummodo creverunt, filii autem boni usque ad solam Africam diminuti

¹ Rom. iii, 4. — ² Id. ix, 5. — ³ Joan. xiv, 6. — ⁴ Matth. xiii, 30.

sunt. Quod si Christo credunt, non jam dicimus cum Ecclesiis orbis terrarum, sed cum ipso Evangelio pacem habeant, quod ab igne se servasse jactitant¹, quod factis non probant.

VI. Jam illud quo pertinet, quod idem Parmenianus ex propheta Isaia nobis objiciendum putavit: « Num- » quid non valet manus Domini salvos facere, aut gra- » vavit aurem ut non exaudiat? Sed delicta vestra distin- » guunt inter medium vestrum et Dei, et propter peccata » vestra avertit faciem a vobis, ne misereatur. Manus » enim vestrae sanguine coinquinatae sunt, et digiti vestri » in peccatis: labia autem vestra locuta sunt iniquitatem, » et lingua vestra injustitiam meditatur. Nemo loquitur » justa, non est judicium verum. Confidunt in vanis, et » loquuntur vana; quia parturiunt dolorem, et pariunt » iniquitatem. Ova aspidum eruperunt, et telam araneae » texunt; et qui erat de ovis illis manducaturus, conte- » rens invenit olidum, et in ipso basiliscum. Tela ergo » eorum non erit ad vestiendum, neque se operient de » operibus suis. Opera enim illorum opera iniquitatis, » pedes autem eorum ad nequitiam currunt, veloces ad » effundendum sanguinem, et cogitationes eorum cogita- » tiones insipientium. Contritio et miseria in visceribus eorum, » et viam pacis non cognoverunt². » Quos isto loco Scrip- » tura describit, ubicumque fuerint inter bonos, non ob- » sunt bonis, sicut non obest palea frumentis, donec ve- » niat dominus areae, ferens ventilabrum in manu sua ut » mundet aream suam, frumenta recondat in horreum, » paleam vero comburat igni inextinguibili. Sicut non ob-

¹ Vaticani MSS. *mendaciter jactitant, quia, etc.* Respicit ad Diocletiani persecutionem qua sacros codices tradere, et in ignem injicere cogebantur Christiani; quod facinus a Cæciliano aliisque Catholicis admissum Donatistae calumniabantur. — ² Isaï. LIX, 1-8.

fuit bonis tanta multitudo sceleratorum, qui per Ezechielem prophetam dicti sunt, illis videlicet qui geme- bant et mœrebant facinora populi quæ fiebant in medio eorum¹. Unde quia eos corrigere non poterant, nec ab unitate populi Dei se ullo modo separare debebant, pro merito innocentissimæ tolerantiae suæ signari meruerunt, et in illorum perditorum vastatione atque interitu liberari. Verumtamen isti qui hæc catholicis objiciunt, cur non se respiciunt, quorum catervæ gregum furiosorum huc atque illuc armatae ferro ac fustibus volitant; et tam crebris ubi potuerint stragibus, nequaquam tamen tanta immanitate satiantur, ubi per busta cadaverum eorum cum foeminis, quæ cum illis passim commixtæ contra ordinem rerum divinarum et humanarum diebus ac noctibus evagantur, tanta fervet ebrietas, ut inde insaniam quotidianam non solum alios insectandi, sed etiam se ipsos præcipitandi concipiant? Horum pedes ad malum non currunt, nec veloces sunt ad effundendum sanguinem? Ab istis non recedit judicium, qui sibi etiam injustissimas licentias inordinatæ potestatis usurpant? Istis non fiunt tenebræ, dum non valent sustinere lumen in falso martyrio? Nonne isti in media nocte ambulant etiam per diem: quandoquidem dicit Apostolus: « Qui inebriantur, nocte » sunt ebrii²? Nonne isti palpant in meridie quasi in me- » dia nocte³? » Quod quidem omnium hæreticorum est, qui rem manifestissimam in luce omnium gentium constitutam videre non possunt; extra cujus unitatem quid- quid operantur, quamvis magna solertia et diligentia fieri videatur, tamen illis nihil prodest adversus iram Dei, quos nec araneorum telæ possunt defendere a frigore.

VII. Quid ergo de hoc prophetico capitulo ponunt, quod in ipsos retorqueri non possit; nisi forte de ovis

¹ Ezech. IX, 4. — ² 1 Thess. V, 7. — ³ Job. V, 14.

aspidum, quorum multo ante meminerat¹ dictator illius sententiæ plenarii consilii trecentorum decem, qui cum universis provinciis Africae convenerunt? Hoc certe si viveret Parmenianus, non diceret, nec ex Isaia propheta poneret adversum nos: « Ova aspidium eruperunt. » Respiceret enim adjunctum collegio suo Felicianum Musitanum et Prætextatum Assuritanum; quos ex numero damnatorum quasi bono pacis, non tamen Christi, sed Donati, velut integros denuo receperunt, qui et erant ova aspidum, et eruperant. Sic enim eos describunt trecenti decem plenarii consilii ore veridico, sicut eorum etiam proconsularibus Gestis allegata testantur. Hæc certe concilii eorum verba sunt: « Licet enim viperei seminis noxios partus venenati uteri alvus diu texerit, et concepti sceleris uda coagula in aspidum membra tardo se calore vaporaverint; tamen conceptum virus evanescente umbraculo celari non potuit: nam etsi sero, publicum facinus et parricidium suum foeta scelerum vota pepererunt. » Hæc ova aspidum eruperant, jamque horribilia et maleolentia cum venenosis foetibus erant ab eorum communiione projecta. Sed erat intus Optatus basiliscus, qui natu quodam regali, quo inter serpentes excellere dicitur, etiam projectas aspides revocaret. Aut si hæc pro pace non obsunt, quid catholicis obijciunt quos convincere nequiverunt, cum ipsi receperint quos ore proprio damnaverunt? Si hæc pro pace non obsunt Christi, obsunt tamen pro pace Donati, cui multum favetur in injuriam pacis Christi, pro quo sacrilegio quidquid corporalibus molestiis patiuntur, admonitio Dei est cavendæ damnationis æternæ. Nam ipsi vere sanguinem non solum cor-

¹ MSS. *dictator ille sententiæ*. Hanc in Bagaitano Donatistarum concilio contra Maximianistas dictavit Emeritus Cæsariensis in Mauritania episcopus, ut refert Augustinus in libro de Gestis cum Emerito.

poraliter per furias Circumcellionum, sed etiam spiritualiter fundunt, qui orbem terrarum, si possunt, rebaptizare conantur. Aut si solus ille sanguinem fundit, qui carnem mortalem vel vulnerat vel vulneratam perimit; ille autem non fundit qui seductas animas sacrilegio schismatis occidit: quare in schismaticos suos Maximianistas per eandem plenarii concilii sui sententiam talia dixerunt: « Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem¹? » Cum ab eis constet corporaliter neminem occisum; neminem vulneratum: sed insuper eos ab istis multa perpeccos, cum de basilicis per judiciarias potestates excluderentur, qualia ante separationem Maximianistarum, cum in unum pariter essent, multa fecerunt eis, qui priora ex parte Donati schismata fecerant? Cui enim unquam schismatico suo pepercerunt, qui sibi ab orbe terrarum, cujus ipsi schismatici sunt, nimis impudenter parci volunt, cum a sola ipsa vera unitate justissime schismata puniantur, si eo modo ista punienda sunt?

VIII. Et illud quod scriptum est: « Secundum principem populi, sic et ministri ipsius; et qualis rector est civitatis, tales inhabitantes²: » si intelligerent quo pertinet, nec nobis objicerent, nec ipsi vana jactantia superbirent. Nos enim ut hominum spem, quæ in solo Deo tuta recteque segura est, non in hominibus collocemus, quoniam scriptum meminimus: « Maledictus qui spem suam ponit in homine³: » non intelligimus hoc loco principem populi et rectorem civitatis episcopum significari. Non ideo quia non possumus innumerabiles sanctos in catholica fide episcopos intueri: sed ne cujusquam, ut dixi, spes hominis collocetur in homine, et si forte ei contingat in ea vivere civitate ubi non sit bonus episcopus, arbitretur impune se malum fieri, usurpans

¹ Isaï. lxx, 7. — ² Eccli. x, 2. — ³ Jerem. xvii, 5.

ad defensionem suam tam perverse istam Scripturam, quam perverse ab istis intelligitur; et dicens in eo se bonum esse non posse: « Quia secundum principem populi, sic et ministri ejus; et qualis rector est civitatis, tales inhabitantes. » Contradicitur enim huic errori Veritatis ore dicentis: « Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt » nolite facere; dicunt enim, et non faciunt¹. » Habentes itaque plebes tales episcopos, qui bona dicunt ex cathedra Moysi, et ea quæ dicunt non faciunt ex pestilentia sua, si illi faciant ea bona quæ dicunt, et non faciant ea mala quæ faciunt, sicut præcipit Dominus, nonne satis indicant non ita intelligendum esse principem populi et rectorem civitatis quomodo isti intelligunt? Possunt enim esse populi boni ubi fuerint episcopi mali, sicut potuit esse populus malus ubi fuit Moyses princeps et rector bonus. « Errantes enim in verbis sanctarum Scripturarum, et sicut dicit Apostolus, non intelligentes neque » quæ loquuntur, neque de quibus affirmant², » ipsi potius secundum perversitatem intellectus sui magnas patiuntur angustias, cum eis dicitur, ergo qualis fuit Optatus, talis fuit et plebs Thamugadensis: et si communione sacramentorum, sicut dicitis, contaminantur et illi qui facta mala improbant, et illi qui etiam ea pro pace tolerant unitatis; tales estis et vos omnes, qui et illi collegæ et illi plebi communicastis, cum illum tota Africa Gildonis satellitem manifesto gemitu declararet. Quem propterea sæpe nomino, quia ita manifestus apparuit, ut ubicumque fuerit nominatus, nullus se ignorare respondeat.

IX. Nam ipsi respiciant et recordentur, quam multos inter se similes habeant, quorum par malitia est, sed impar notitia, et aliquando veniant ad veram sententiam

¹ Matth. xxiii, 3. — ² 1 Tim. i, 7.

istorum verborum, et intelligant unum populi principem Dominum nostrum Jesum Christum, cujus ministri sunt boni; et ipsum rectorem civitatis illius Jerusalem, quæ est mater nostra in cœlis æterna; cujus rectoris dignati congruunt habitantes, non ad æqualitatem, sed pro modo suo, quia dictum est eis: « Sancti eritis, quoniam » et ego sanctus sum¹: » secundum quamdam scilicet imaginis similitudinem, in quam transformamur de gloria in gloriam, tanquam a Domini spiritu, munere illius qui nos facit conformes imaginis Filii sui². Est et alterius mali populi diabolus princeps, et rector ejus civitatis quæ mystice Babylonia dicitur, quem principem et rectorem tenebrarum harum, id est, peccatorum, ipsum et angelos ejus apostolus Paulus appellat³: et illius ministri similes ejus sunt, quia transfigurant se in ministros justitiæ, sicut ille in Angelum lucis, et inhabitantes rectori pessimo in factis similibus congruunt. Sed istorum populorum atque civitatum tunc erit aperta separatio, cum ista messis fuerit ventilata: quod donec fiat, omnia tolerat dilectio frumentorum, ne dum grana paleam præpropere fugiunt, a consortibus granis impie separentur.

X. Quid igitur jam valet ad causam, quod isti nobis objiciunt: « Quia de malis sacrificatoribus Dominus per » Isaiam dicit: Facinorosus qui sacrificat mihi vitulum, » quasi qui canem occidat, et qui similaginem quasi sanguinem porcinum, et qui offert thus in memoriam » quasi blasphemus⁴? » Hæc omnia multo congruentius de illis dicuntur, qui contra Ecclesiam Dei toto, sicut promissa est, orbe diffusam, altare sui schismatis erexerunt: quos eos sacrilegium omnes involvit, et quilibet ubilibet offert sacrificium tali corde vel factis, hæc ut audire mereatur, perniciem sibi infert, non illis bonis

¹ Levit. xix, 2. — ² 2 Cor. iii, 18. — ³ Ephes. vi, 12. — ⁴ Isai. lxvi, 3.

qui accipiunt ab eis sacramenta eadem, qui secundum prophetam Ezechielem gemunt et moerent peccata quæ fiunt in medio eorum, quamvis non se inde corporaliter separent¹. Unicuique enim Deus tribuit secundum cor suum. Nam si primis temporibus non obfuerunt mali sacerdotes, vel collegis bonis, sicut fuit Zacharias², vel popularibus, sicut fuit Nathanaël³, in quo dolus non erat: quanto magis nihil obest in unitate christiana episcopus malus vel coepiscopis bonis vel laïcis, cum jam ille sacerdos secundum ordinem Melchisedech et pontifex noster sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis, qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram? Nec illud bonis obest, sed offerentibus malis, quod verissime dictum est: « Dona iniquorum non probat Altissimus⁴. » Non enim dixit: Dona eorum qui pro pace iniquos tolerant, non probat Altissimus. Cum tamen nec isti ea quæ objecerunt probare potuerint eo tempore quo schisma fecerunt: alioquin illis exclusis, istos hæreditas Christi toto orbe diffusa in communione catholica retineret.

XI. « Sacrificia, inquit, impiorum execratio est Domino: etenim inique offerunt illa⁵. » Jam supra responsum est, quia non est iniquus Christus, qui pro nobis se ipsum obtulit, et noster in cælo mediator est, quo suam Ecclesiam gubernante bonis mali non oberunt, qui vel ignorantur vel pro pace tolerantur, donec ipse veniat ac separet præmissis messoribus a messe zizania, et ventilabro paleas a frumentis. Quanquam isti, quod sæpe dicendum est, falsa crimina objecerint, quæ etiamsi vera essent, bonorum charitati pro unitate in unitate omnia tolerantia nihil nocerent, si ea forte etiam cognita, judi-

¹ Ezech. ix, 4. — ² Luc. i, 5. — ³ Joan. i, 47. — ⁴ Eccli. xxxiv, 23. — ⁵ Prov. xxi, 27.

cibus ecclesiasticis persuaderi non possent. Sacrificia ergo impiorum eis ipsis oberunt qui offerunt impie. Nam unum atque idem sacrificium propter nomen Domini quod invocatur, et semper sanctum est, et tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. « Qui enim manducat et » bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit¹. » Non ait aliis, sed sibi. Qui ergo manducat digne et bibit, gratiam sibi manducat et bibit. Illi ergo videant, utrum digne manducant, qui inter tam multos parentes et filios, maritos et uxores; inter tam multos, quod est patentissimum, Dei hæredes et Christi cohæredes toto orbe diffusos, nefario schismate dividerunt; cum possent utique si boni essent et vere malos arguerent, fructuose tolerare pro pace Christi, quæ perniciose tolerant pro pace Donati.

XII. « In Exodo, inquit, scriptum est: « Sacerdotes » qui accedunt ad Dominum Deum sanctificentur, ne » forte derelinquat eos Dominus. » Et iterum: « Cum ministri ad altare accedunt, non adducant in se delictum, » ne moriantur². » Et illud in Levitico: « Homo qui habuerit maculam et vitium, non accedat dona offerre » Deo³. » Bene quidem de veteribus libris ista testimonia proponunt. Dicant ergo mihi, cui sancto secundum salutem spiritalem obfuerit, vel in sacerdotibus, vel inter populum constituto, malus aut maculatus sacerdos? Ubi erat Moyses et Aaron, ibi murmuratores sacrilegi, quos Deus a facie sua semper perdere minabatur. Ubi erat Caïphas et cæteri tales, ibi Zacharias, ibi Simeon et cæteri boni: ubi Saül, ibi David: ubi Jeremias, ubi Isaïas, ubi Daniel, ubi Ezechiel, ibi sacerdotes mali et populi mali: sed sarcinam suam unusquisque portabat.

XIII. Omitto dicere quam scelerata superbia dicant:

¹ 1 Cor. xviii, 29. — ² Exod. xix, 20 et 22. — ³ Levit. xii, 21.

« Neminem esse inter collegas suos vel se ipsos cum aliqua macula et vitio, » non membrorum, sed quod pejus est morum. Quod ubi agere cum eis coeperimus, respondebunt interesse qualis macula et quale vitium sit: quasi Scriptura discreverit quæ ait: « Homo qui habuerit maculam et vitium, non accedat dona offerre Deo. » Nullam-ne maculam habuit et vitium, non dico Optatus, sed ipse Parmenianus, aut ipse Donatus? Sed tanto isti amore hominum cæci sunt, et corde impudico adulteros mentis suæ uni legitimo viro coæquare non dubitant, ut quod de solo Domino Jesu Christo dici potuit, etiam in Donato perfectum fuisse contendant. « Quis dabit oculis meis fontem lacrymarum¹? » Quis congruus huic sceleri gemitus concusso pectore exprimetur? Sed interim attendant, utrum saltem Optatus habuerit aliquam maculam aut vitium? Non usque adeo cæci sunt, ut istius vitam omnino immaculatam et omni vitio carentem fuisse respondeant. Cur ergo accedebat dona offerre Deo, et ab eo cæteri conjunctis manibus accipiebant, quod maculosus et vitiosus obtulerat? Attendant in cæteris collegis suis, utrum nulla sit macula ebriositas. Sed prius legant quibus sceleratis ebriosos adjunxerit Apostolus. Utrum avaritia nulla sit macula, quam idem Apostolus sic detestatur, ut idolorum comparet servituti²?

XIV. Qui autem rectissime sapiunt, intelligunt quemlibet hominum, quamvis pro jam consortio societatis humanæ non absurde dici possit justissime vivere; non posse tamen esse sine aliquo vitio, quandiu caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem³. « Et, qui natus est ex Deo, non peccat⁴: » et, « Si diximus, quia peccatum non habemus, nosmetipsos se-

¹ Jerem. ix, 1. — ² Ephes. v, 5. — ³ Galat. v, 17. — ⁴ 1 Joan. iii, 9.

» ducimus, et veritas in nobis non est¹. » Quamvis enim in quantum ex Deo nati sumus non peccemus, inest tamen adhuc etiam quod ex Adam nati sumus, quia nondum absorpta est mors in victoriam², quod etiam in corporum resurrectione promittitur, ut omnino beati et immaculati et incorrupti simus; qui jam secundum fidem filii Dei sumus, sed secundum speciem nondum apparuit quod erimus. « Nondum enim re, sed spe salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes: quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus³. » Quandiu autem expectamus per patientiam corporis nostri redemptionem, non audeamus dicere carere nos omni vitio, ne ipsa superbia sit immanissimum vitium. Evigilemus igitur aliquando, atque videamus in sacerdotibus illius temporis, cum corporalia vitia vitabantur, illum præfigurari qui cum esset Deus, factus est propter nos homo, solus verus agnus immaculatus et sacerdos sine vitio. Ideoque et tunc sacerdos solus intrabat in Sancta sanctorum, populus autem stabat foris: sicut nunc ille sacerdos post resurrectionem suam intravit in secreta cælorum, ut ad dexteram Patris interpellet pro nobis. Populus autem cujus ille sacerdos est, adhuc foris gemit. Nam cum episcopus solus intus est, populus et orat cum illo, et quasi subscribens ad ejus verba respondet: Amen. Usque adeo tunc quando sine ulla macula et sine vitio, quia non poterant animi sacerdotum, corpora quærebantur, solus ille præfigurabatur, non isti superbi et impii, qui fornicantem animam non zelant sponso, sed ei audent se ostentare pro sponso.

XV. « In Evangelio, inquit, scriptum est: « Deus peccatores non audit: sed si quis Deum colit, et volun-

¹ 1 Joan. 1, 8. — ² 1 Cor. xv, 54. — ³ Rom. viii, 24, 25.